

פתיח התורה

הרב שלמה לוונשטיין שליט"א

לקט פירושים מתוך שיעור פרשת שבוע
בביהכ"ס "דברי שיר" רח' זכריה 4 ב"ב יום חמישי בשעה 22:00

גליון מספר 110

שבת חול המועד סוכות תש"ע

קהלת

"וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך" (קהלת ב, ג)

צריך להבין, מדוע דימה והמשיל שלמה המלך את יתרון החכמה מן הסכלות דווקא ליתרון האור מן החושך, ומדוע לא אמר למשל כיתרון הזהב מהפחם?!

בספר "שער בת רבים" מסביר: זהב ופחם אין משהו אמצעי ביניהם. אם יש פחם זה פחם, ואם יש זהב זה זהב. לעומת זאת, אור וחושך יכולים לשמש בערבוביה, וכשמתחילה לזרוח השמה, עדיין חושך מוחלט שורר בחוץ. ובכל זאת, כבר רואים קצת, וזה יותר טוב מן החושך המוחלט, וככל שיעבור הזמן והשמש תמשיך לטפס במזרח, כך יהיה יותר ויותר אור.

ואת זה רצה ללמדנו שלמה המלך. יתרון החכמה מן הסכלות הוא כיתרון האור מן החושך. אל תאמר שאם אינך יכול ללמוד כל הזמן ולדעת את כל התורה, אין טעם ללמוד כלל, משום שגם קצת לימוד תורה גם כמה שאתה יכול, יש בו יתרון על החושך המוחלט.

"וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך" (קהלת ב, ג)

בספר "הדרת אליהו" כותב לפרש פסוק זה, ע"פ מה שמצאנו בגמרא, שלפעמים החושך נקרא אור, למשל המשנה המפורסמת "אור לארבעה עשר בודקין את החמץ", הרי שהחושך נקרא אור. אך לעולם לא ימצא שיקראו לאור חושך, זאת לא מצאנו.

אותו הדבר אומר ה'הדרת אליהו', החכם יכול לעשות את עצמו לפעמים כטיפש, כפי שעשה דוד המלך ע"ה כששינה את את טעמו לפני אכיש מלך גת. אבל הכסיל, לעולם לא יוכל לעשות את עצמו חכם...

וזהו "וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות" שהחכם יכול לעשות את עצמו סכל, והסכל אינו יכול לעשות את עצמו חכם, וזהו בדיוק כיתרון האור מן החושך (ילקוט האורים).

"החכם עיניו בראשו והכסיל בחושך הולך" (קהלת ב, יד)

בספר "ליקוטי בתר ליקוטי" כתב בשם "כפליים לתושיה" לפרשת את הפסוק "החכם עיניו בראשו": כלומר, כל מגמתו של החכם היא להתבונן על תוכנת עצמו היינו "בראשו" לא על תכונת זולתו. "והכסיל" נותן עיניו להתבונן רק על אחרים ואינו נותן לב להתבונן שהוא עצמו "בחושך הולך".

ובספר "עטרת שמואל" פירש זאת: "החכם עיניו בראשו" בתחילתו כלומר החכם רואה ומכיר בתחילת כל דבר ודבר מה שיהיה בסופו, כמאמרם "איזהו חכם, הרואה את הנולד". "והכסיל בחושך הולך" רצה לומר הכסיל אף בשעה

"הרחמן הוא יקים לנו את סוכת דוד הנופלת"

בספר "שמעה תפלת" מביא ששאל את הגר"ח קנייבסקי שליט"א שלשון זו של "סוכת דוד הנופלת" כתובה בעמוס (פרק ט, יא): "ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת". וברש"י שם הביא מהתרגום שהכוונה למלכות בית דוד. אך מצאנו שבית המקדש מכונה בתואר "סוכת שלם", כמו שכתוב בתהלים (עו) "ויהי בשלם סוכו".

ויש לעיין מדוע מכונה בית המקדש בשם "סוכת דוד". עוד יש לעיין מדוע מבקשים דבר זה בסוכות, והלא לכאורה אין קשר בין בית המקדש ומלכות בית דוד דווקא לחג הסוכות. וענה הגר"ח שליט"א, לבאר זאת על פי הגמרא בסנהדרין (צז.): אמר ליה רב נחמן לרבי יצחק מי שמיע לך אימת אתי בר נפלי? אמר ליה, מאן בר נפלי? אמר ליה, משיח בר נפלי קרית ליה? אמר לו, אין. דכתיב "ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת". וכתב שם רש"י: מלכות דוד שנפלה, והכי קרי משיח בר נפלי.

והשייכות לסוכות, משום דבהושענא רבא יהיה מפלת גוג ומגוג, כמו שכתוב במדרש תלפיות ערך גוג ומגוג.

"הושענא שלוש שעות"

נאמר הושענא שלוש שעות, מה זה השלוש שעות האלה.

אז ראיתי ע"פ הגמרא שבת דף פ"ט;

הגמרא אומרת שלעתיד לבוא הקב"ה אומר לאברהם אבינו, בניך חטאו לי.

הוא אומר לו אי"כ ימחו על קדושת שמך.

אומר ליעקב בניך חטאו לי אומר ימחו על קדושת שמך.

אומר הקב"ה ליצחק בניך חטאו לי, ואז הוא אומר ריבוננו של עולם, בני ולא בניך למה?

הלא, כשהיה מעמד הר סיני, אתה אמרת, בני בכורי ישראל, קודם כל זה הבנים שלך, חוץ מזה בוא נעשה חשבון, כמה ב"א חי שבעים שנה, עד גיל עשרים אתה לא מעניש, נשאר רק חמישים שנה, מתוך זה עשרים וחמש שנה, זה לילה, מה נשאר עשרים וחמש שנה, מתוך זה מיכל וזה צלויי וזה בית הכסא, צריכים לאכול להתפלל וגם בית הכסא, יוצא שנשאר שתיים עשרה וחצי, ריבוננו של עולם שתיים עשרה וחצי מתוך שבעים זה לא העניין, בוא תסתדר עם זה, ואם אתה לא רוצה אומר, חצי אני לוקח על עצמי, חצי עליך.

על זה, בוא נעשה חשבון על יום אחד, יש לך עשרים וארבע שעות ביום.

יצחק אבינו אומר שחצי מזה זה לילה,

נשאר שתיים עשרה שעות.

חצי מזה, זה מיכל צלויי ובית הכיסא.

מה נשאר?

שש שעות.

חצי מזה יצחק לוקח על עצמו מה נשאר?

שלוש שעות. הושענא שלוש שעות.

שכבר מוחש אצלו שהוא חושך הולך בו, וכמה גדול הוא היתרון של החכם על הכסיל.

"החכם עיניו בראשו" (קהלת ב, יד).

בספר **"ראשי בשמים"** מקשה: החכם עיניו בראשו. נו... והכסיל עיניו ברגליו...? אלא, אמרו חז"ל, שהעיניים והלב הם שני סרסורי העבירה. כי העין רואה והלב חומד. וא"כ הכסיל, העיניים שלו בליבו, כי העיניים רואות את מה שהלב חומד, אבל החכם, עיניו בראשו, ומפעיל את מוחו, כדי לא להיכשל במה שהלב רוצה.

"להושיבי עם נדיבים"

במעלתם הגדולה של מחזיקי התורה אמרו חז"ל (אוצר המדרשים, עמוד 235): **"זבולן לחוף ימים ישכן"**, שיהא תגר ויורד בספינה ומביא סחורה ונותן לתוך פיו של יששכר שהיה עוסק בתורה. לפיכך הקדימו יעקב קדם ליששכר, שאלמלא זבולון אין יששכר עוסק בתורה. וכן משה רבנו אמר: **"שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך"** (דברים לג, יח), ולפיכך אמר שלמה בחכמתו (קהלת ז, יב): **"כי בצל החכמה בצל הכסף"**.

מהפסוק **"בצל החכמה בצל הכסף"** למדנו, כי המקום המצלח ביותר להשקיע בו, הוא להיות - מחזיק תורה של תלמיד חכם היושב והוגה בתורה. ועל ידי זה יזכה ל"בצל החכמה בצל הכסף" - הקדוש ברוך הוא ילמד אותו את כל התורה של ה"יששכר" שלו!

מעשה בנדיב שתרם מכספו להחזקת תורה בישיבת סלבודקה, וכדי להוקירו הזמן לארוחת צהרים חגיגית אחרי שעורו של **רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל**. נדיב זה החליט שאם הוא כבר בא, יקדים וישמע את השעור. והנה פתח רבי יחזקאל בדברי הגמרא וכיד ה' הטובה עליו מסביר את שיטות הראשונים בסוגיא, ואז צטט את הרמב"ם שדעתו בסוגיא שונה והקשה שהרמב"ם לכאורה סותר את עצמו וכו' וכו'.

הבחורים מתענגים על כל מלה, ומידענו הגביר שכמובן לא מנח בסוגיא ולא יודע ולא מבין מה רוצים מהרמב"ם, הרי הוא היה יהודי טוב... ומדוע אומר הרב שהרמב"ם סותר את עצמו?!

הנדיב הרגיש מחנק, ושאל את הבחור היושב לידו: **"מתני הרב יסים?"**. ענה לו הבחור בתנועת יד שאומרת: **"עוד הרבה זמן..."**. הנדיב שחרר מעט את קשר העניבה, פתח את החפתים, קפל שרוולים, לא ידע מה לעשות עם עצמו מרב שעמום, עד שבסופו של דבר נגמר השעור. אז התרומם ממקומו בשמחה והתכוון לסעודת הצהרים שתערך בצותא עם הגאון רבי יחזקאל אברמסקי.

נו.. מה מבטיחים לכהן יהודי תומך תורה? שבעולם הבא ישב ליד הגאון רבי יחזקאל אברמסקי... מה הוא יעשה שם... שם הרב לא יסים את השעור אף פעם... איזה מין גן עדן זה?

על כרחך צריכים אנו לומר, **"ש"בצל החכמה בצל הכסף"**

הכונה שהקדוש ברוך הוא ילמד את אותו 'זבולון' - מחזיק תורה, את כל התורה של ה"יששכר" - התלמיד חכם אותו הוא החזיק בימי חייו!

ומעשה היה עם אדוננו רבי חיים מוולוז'ין, אבי הישיבות, שאחד מתומכי ישיבתו נפטר, ולפני מותו בקש מרבי חיים שילמד משניות לעלוי נשמתו. רבי חיים קים את הבטחתו ולמד משניות, עם כל העמק הטמון בהן, הפלפולים, הקשיות והתרוצים.

עד שהגיע למשנה אחת שבה נתקל בקשיה שלא ידע תרוץ עליה. והנה נפלה עליו תרדמה ובחלומו הוא רואה את אותו "זבולון", שבא להסביר לו את המשנה המקשית.

כשהתעורר רבי חיים משנתו אמר למקרבו: **"ידעתי שמלמדים ל'זבולון' את התורה אבל לא ידעתי שכל כך מהר..."**

בהקשר לזה מן הראוי להביא כאן מעשה שארע עם סבי, רבי מאיר דוד לונשטין ז"ל. הוא התגורר בשויץ, ופעם בהיותו אברך צעיר אחרי החתנה, עבר שם הרב מפוניבז' צ"ל בדרכו לארצות הברית.

סבי פנה לרב מפוניבז' ושאל אותו כמה כסף הוא חשב להשיג בארצות הברית, והרב נקב בסכום הנדרש לו.

אמר סבי: **"אם הרב יסכים להמתין לי שלשה ימים עד שאסים כמה עסקים דחופים, אחר כך אלך עם כבודו מדלת לדלת, וננסה להשיג את הכסף"**.

וכך היה. הלכו והשיגו את כל הכסף, והרב לא הצרך לנסע לארצות הברית. מאז נקשרה ידידות נפש ביניהם, וגם אחר כך כשהיו בארץ, סבי שנחשב לאדם אמיד באותה תקופה, סיע רבות לישיבה וחלצה ממשברים כלכליים...

כשסבי נפטר, הלוינו יצאה מהישיבה, וביום ה"שלישים" נערכה בישיבה סעודה, ורבי ברוך דב פוברסקי שליט"א דבר שם.

הוא פתח ואמר כך: **"אנחנו הכרנו את רבי מאיר דוד. הוא היה יהודי צדיק, ירא שמים, אבל תלמיד-חכם הוא לא היה, ולכן קראו לו רבי מאיר דוד. אבל, כל זה היה עד לפני שלשים יום. עכשו כשכבר עברו שלשים יום מפטירתו, ודאי כבר למדוהו בשמים את כל תורתו של יששכר שלו, הרב מפוניבז', וממילא עכשו צריך לקרא לו 'הרב הגאון רבי מאיר דוד'"**.

ורמז לזה אפשר למצא בתחלת פרשת שלח לך כשהתורה מונה את שמות המרגלים אומרת התורה: **"למטה זבולן גדיאל בן סודי"**. זבולון הוא מחזיק התורה, וכתוב כאן שאדם המחזיק תורה, כזבולון - הרי ש"גדי-אל" - הקב"ה יגיד לו: **"בן סודי"** - את כל סודות התורה.

אכן, ההשקעה הטובה ביותר והמניבה רוחים עצומים יותר מכל אפיק השקעה אחר, היא ההשקעה בעולמה של תורה!

אבל יותר טוב מזה הוא להיות 'יששכר' בעצמו, ועל זה אמרו חז"ל (ברכות לד, ב): **"כל הנביאים כלן לא נתנבאו אלא למשיא בתו לתלמיד חכם ולעושה פרקמטיא לתלמיד חכם ולמנהג תלמיד חכם מנכסיו, אבל תלמידי חכמים עצמן - יעין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו"**.

